

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,

prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,

prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 2-a Septembrie 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Circulariu

catra invetiatorii din cerculu Rodnei.

(Urmare).

Inainte de a vorbí despre obiectele de invetiamentu, fia-mi permis a dice puține cuvinte despre inceperea óreloru de instructiune. Inceptei, Domniloru invetiatori, prelectiunile DVós-tre di de di precisu cu baterea orologiului, inainte de amédi la 8, dupa amédi la 2 óre, de cum-va senatulu scolaru nu va dispune, cá din consideratiuni economice, mai alesu vér'a, prelectiunile se se incépa la alta óra. Sunteti datori, Domniloru, a fi in privinti'a acést'a câtu se póte mai punctuali, odata pentru cá se nu se piérda nici unu minutu din pretiosulu timpu destinatu pentru instruirea copiiloru, ca deosebire acum, candu obiectele de invetiamentu s'au sporitu preste mesura, apoi pentru a dá eleviloru unu esemplu viu, ca insi-ve tinteti la punctualitate, ca puneti mare pretiu pe timpulu de scóla. Considerandu acestea, Vetii face bine a Ve presentá in scóla inca cu unu patrariu de óra inainte de inceperea prelectiuniloru, pentru a pregatí de cu timpulu lucrurile indispensabile pentru propunerea urmatóre, precum curatirea tablei, punerea la indemana a recuisiteloru necesare, distribuirea caietelor de scrisu, visitarea scolariloru, de sunt spalati, pieptenati si provediuti cu cele de lipsa etc.

Odata cu baterea orologiului, Vetii pasí inaintea scolariloru, Vetii dice cu ei rugaciunea indatinata, Vetii constatá absentiele si apoi Vetii incepe numai decatu instructiunea.

Ce privese rugaciunile, am observatu aici mai alesu inconveniente. Antaiu: unii din DVóstra dicu cu elevii atatu inainte catu si dupa scóla tóte rugaciunile si poruncile indatinate: tatalu nostru, nascatórea, credeulu, decalogulu, poruncile besericee, siepte taine, patru care sunt de lipsa. Negresitu zelulu intru cele religióse este unu lucru meritosu; pare-mi-se inse, ca cei ce urméza astfelu, voru numai a implé timpulu de scóla cu lucruri, cari nu le facu multa bataia de capu; in casulu celu mai bunu ei voru a deprinde in chipulu acést'a rugaciunile si poruncile traditionale. Scopulu rugaciunei in scóla inse nu este memorisarea séu recitarea mehanica a rugaciuniloru, deprinderi cari nu permitu mintii a se inaltí la Dumnedieu; scopulu rugaciunei este de o parte de a invetiá elevii, cum se se róge la Dumnedieu cu pietate si religiositate, càci nu toti copii au ocasiune a invetiá acést'a in cas'a parintésca; de alta parte de a le transpune spiritulu intr'o stare de concentrare si inaltime, pentru cá „lapedandu dela sine tóta grija cea lumésca“ se fia cu atatu mai susceptibili pentru invetiaturile urmatóre. Spre scopulu acést'a va fi de-ajunsu, la inceperea si la incheierea

invetiamentului, a cantá unu imnu religiosu si a pronuncia o rugaciune scurta. Din parte-ne recomandam: inainte de amédi, la inceperea instructiunei se se cante „Imperate cerescu“ si se se dica „Tatalu nostru,“ la incheierea instructiunei se se cante „Pre Tine Te laudamu“ si se se dica „Nascatórea“. Dupa amédi: la incepere se se cante „Dóme strigátám“ pe viersulu septemanei si se se dica érași „Tatalu nostru“, la incheiere „Fia numele Domnului binecuventatu de acum si pana invécu“ si „Nascatórea.“ In schimbu cu cantarile indicate se potu esecutá si alte cantari versificate, compuse anume pentru scóla, déca sunt provédute cu melodii frumóse si potrivite. Urméza din scopulu rugaciunei, aratatu mai susu, cá in decursulu anului se se pronuncia si rugaciuni ocasionale, d. e. pentru imperatulu, pentru archiereu si alti superiori destinsi ai scólei, pentru unu scolariu morbosu, in timpu de fómete, de seceta, de epidemii; in chipulu acest'a scolarii voru intielege cu atatu mai bine insemnatatea si modulu rugaciunei. — Alu doile inconvenientu, ce l'am observatu la rugaciuni este, ca ele se pronuncia preste totu cu unu accentu falsu, marcandu-se fiacare propositiune, aprópe fiacare cuventu, si punendu-se tonulu de comunu pe ultim'a vorba dintr'o propositiune séu dintr'unu viersu (déca rugaciunea este versificata). Accentuarea falsa distruge tóta pietatea si religiositatea si se transplanta si asupra celorlalte discipline din scóla; astfeliu totu invetiamentulu primescce o forma nenaturala. Chiemarea scólei inse nu este de a schimonosí, ci mai virtosu de a regulá si cultivá limb'a nationala. Se ne rugamu si lui D-dieu, se vorbimu si in scóla, cum amu trebuí se ne rugamu si se vorbimu cu ori care muritoriu din lume, asia cum cere natur'a limbei romane!

Multu timpu pretiosu se pierde si cu modrulu, cum se face la noi constatarea absentieloru. Invetiatorii nostri adeca iau amana consignati'a si „striga“ din ea pre toti scolarii pe nume, incependu dela celu de antain, pana la celu din urma; fiacare scolariu raspunde cu „aici,“ „sunt,“ séu cum este datin'a introdusa la scóla cutare; éi' invetiatoriulu face in rubric'a respectiva la cei presenti o linia verticala, la cei absentu unu punctu, va se dica insémna in acelasi timpu presentia si absentia scolariloru. Lucru

multu si de prisosu. Fiacare scolariu 'si are loculu asignatu in cutare banca, fiacare banca 'si are monitorulu seu, — acést'a o cere rendulu bunu, ce trebue se domnésca in fiacare scóla. Standu lucrulu astfeliu, invetiatoriulu nu are decatu se intrebe (indata ce s'a sevirsitu rugaciunea inainte de scóla): Cine lipsescce in banc'a prima? adou'a? a treia? etc. fiacare monitoriu numescce scolarii absentu din banc'a s'a si invetiatoriulu itrece in consignatia — numai pre acestia, adeca numai pre cei absentu.

Unii dintre invetiatori constata absentiele — nu inainte, ci dupa prelegeri. Eu sunt pentru constatarea absentieloru inainte de a se incepe prelegerile, pentru ca vedu in mesur'a acést'a unu mijlocu de a face pre scolari se vie mai punctualu la scóla.

Mai lipsescce se dicu puține cuvinte asupra pauselor, ce sunt a se face la propunere. Este de-ajunsu déca se va face: dupa prim'a ora de propunere o pauza de 5 minute, dupa adou'a ora de propunere o pauza de 10—15 minute. De altmintrea am de cugetu a vorbí despre pause mai pe largu intr'unu articolu specialu; si pana atunci inse observu, ca pentru o mai buna regulare a activitatii scolare se cere neaperatu, cá fia care scóla se fia provéduta cu unu orologiu siguru. Mai bune pentru scóla sunt orológele inchise si cari nu au pendula si ponduri aternátore, pentru cá copii se nu póta amblá la ele; unde inse esista deja orológe cu pendula si ponduri, acolo va fi bine a le inchide int'o casulia de scanduri, provetiuta cu incuietóre si avendu in partea de-asupra o gaura destulu de mare, cá se se póta vedé plac'a cu cifrele, fora a deschide usi'a casuliei, de catu spre a trage séu regulá orologiulu.

Terminandu acestu punctu, Ve recomandam, Domniloru invetiatori, a fi catu se póte mai scumpi cu timpulu de scóla si, spre scopulu acest'a, a Ve pregatí cu tóta grij'a inca de acasa pentru fia care ora de propunere, cá astfeliu se nu fiti siliti a face la propunere vorba multa, vorba de claca, ci se fiti in stare a propune precisu si claru, intrebuintiandu fia care cuventu la loculu si la timpulu seu. Se nu uitati, Domniloru, ca aveti se dati séma inaintea lui Dumnedieu de totu minutulu pierdutu si de totu cuventulu fora folosu!

(Va urmá)

Petri.

Inchiderea unui institutu de fete.

De câteva dile s'a latitu pe aci scirea, că institutul de fete Vautier a fostu inchisu in urm'a unui ordinu ministerialu si că caus'a inchideri ar' fi fostu o charta romanésca, care s'a gasitu in sal'a de propunere a acelu institutu. Ni se parea necredibilu, că dintr'o causa atatu de neînsemnata se se ia mesur'a cea mai aspra contra unui institutu, care, déca nu ne însielamu, esista deja de vreo 25 de ani in acestu orasiu; de aceea credeamu, că déca s'a si ordonatu inchiderea institutului Vautier, caus'a trebue se fia multu mai ponderósa. Informatiunile, ce le-amu primitu inse cu privire la acést'a, ne-au convinsu, ca in adeveru întrebuintiarea unei charte si a unei carti de istoria romanesci a causatu mesur'a aceea a ministru-lui ungurescu de culte si instructiune publica.

Casulu acest'a merita a fi esaminatu mai de aprópe. Dupa cum ni-se asigura, corpus delicti 'lu forméza o charta intitлата „Chart'a Romaniei cu tierile vecine romane séu Daci'a moderna“ de Zamphirolu si unu micu manualu de istoria intitulatu: „Istori'a Romaniloru pentru clasele primare de ambe sexele“ de A. D. Xenopolu, si ceea ce i-se imputa numitului institutu este, că acést'a charta si istoria s'a întrebuintiatu la prelegeri.

Câtu privesce „Chart'a“ lui Zamphirolu, ni-se descrie că in sine fórté nevinovata. Romani'a este pe acést'a charta colorata, tierile vecine sunt necolorate, autorulu voindu a infaciosiá si teritoriulu strainu locuitu de Romani. Probabilu inse, modulu cum s'a titulatu acést'a charta si numirea de „Daci'a moderna“ se fi datu ansa guvernului ungurescu de a-o oprí inca inainte cu vreo doi ani. „Istori'a Romaniloru“ de Xenopolu este unu micu manualu de vreo 100 de pagine aprobatu de ministériulu de instructiune din Romani'a; acestu manualu 'lu cunóscemu si noi, elu este scrisu fórté obiectivuu si concisuu si nici cu lup'a nu se va puté aflá intr'insulu ceva, ce se fia îndreptatu in contra statului ungurescu. Pe câtu scimuu, acestu manualu nici nu este între cele oprite de catra guvernulu pestanu.

S'a intemplatuu in adeveru, dupa cum ni-se spune, că chart'a Romaniei si manualulu istoricuu alu lui Xenopolu se fia întrebuintiatu la prele-

geri. In institutu se aflau cu totulu vreo 40 de eleve, între cari treidiece de nationalitate romana. Dintre Romane vreo 25 erau din Romani'a, sumpuse ale statului romanu. Nu este nimicu mai naturalu prin urmare, decâtu că parintii acestoru fetitie se dorésca, că pe langa limb'a romana, francesa, germana s. a. se li-se propuna ficeloru loru geografi'a si istori'a Romaniei. Voindu a satisfice acestei dorintie mai multu decâtu juste si îndreptatite, directriti'a institutului M-lle Vautier a insarcinatu pe profesorulu de limb'a romana de a prelege eleveloru din Romani'a ceva si din geografi'a si istori'a patriei loru. Acést'a s'a si intemplatuu in câteva óre estraordinare, si la prelegerea din geografia s'a întrebuintiatu si numit'a charta, care nu erá chart'a institutului, ci erá proprietatea unei eleve din Romani'a. Profesorulu respectivuu n'a sciutu, că chart'a erá oprita, ér' directriti'a, care nu cunóscce nici limb'a romana nici cea maghiara, a fostu si mai puşinu in positiune de a-o sci. De alta parte inspectorulu reg ung. de scóle visitandu esame-nele dela institutul Vautier, s'a pututu convinge, in ce moduu s'a propusu eleveloru din Romani'a, geografi'a si istori'a tierii loru.

Fačia de asemeni impregiurari trebue se surprinda dar' fórté luarea unei mesuri atátu de stricte, fara cercetare prealabila si numai pe bas'a relatiunei inspectorelui scolaruu. Nu voimuu se cercetamuu, încâtu este basata faim'a, dupa care institutul Vautier ar' fi persecutatu din cauza, că ar' face concurintia scólei de statuu ungurescu din acestu orasiu. Nu întielegemuu, cum ar' face concurintia unei scóle ungurescu unu institutu, in care trei din patru parti sunt eleve romane din Romani'a. Ori-câ cei dela scóla ungurésca speréza, că in lips'a institutului Vautier, parintii romani de prin Brail'a, Galati etc. 'si voru trimite ficeloru loru la ei, că se invetie unguresce? Nu voimuu se cercetamuu nici aceea, déca numitulu institutu a coresponsuu séuu nu tuturoru recerintieloru legale, dar' déca nu a coresponsuu, guvernulu avea mijlóce de a-lu face se coresponda. Déca a esistatu vr'unuu inconvenientuu in acelu institutu, se puté delaturá fara a luá refugiu la inchiderea lui in ajunulu inceperii noului cursuu.

Cei ce cunoscu pe M-lle Vautier si institutul ei, care numai cu politic'a n'a avutu nici

odata a face, se voru fi miratu mai multu, candu voru fi auditu de inchiderea lui cá „stricaciosu“ statului. Déca se cercetá lucrulu mai de aprópe, s'ar' fi constatatu, cá chart'a din cestiune n'a pututu jucá nici unu rolu periculosu statului.

(G a z. Tr.)

In caus'a acést'a a urmatu urmatórea:

Declaratiane.

Domnule Redactoru! Scirile false, ce se scornira in urm'a inchiderei pensionatului Vautier, me constringu, se facu urmatórea declaratiune publica:

Subscrisulu declaru prin acést'a, ca de aprópe diece ani dau instructiune in institutul Henriette Vautier din limb'a romana: din exercitii gramaticale si stilistice. La inceputulu anului scolasticu 1879'80 parintii copileloru din Romani'a, cari se afla in institutul Vautier in numeru fórte considerabilu, 'si esprimara dorinti'a, cá se li-se dee copileloru de aici incolo instructiune si din geografi'a si istori'a patriei lor, cáci altmintrea densii voru fi siliti a'si luá copilele lor din institutu. In urm'a acést'a me intieleséi cu proprietar'a institutului, d-ra Vautier, si dens'a considerandu, ca cele mai multe fetitíe din institutul seu sunt din Romani'a, in numeru de 25, me rugá se le dau acestor'a instructiune si din geografi'a si istori'a Romaniei. Cá mijlocu de invetiamentu pentru studiulu geografiei am intreuintiatu „Chart'a Romaniei“ de majorulu Papazoglu si litografata de A. Bielz si S. Sander, pe care nu se afla nici Transilvani'a, nici o alta tíera, decâtu numai Romani'a singura, si pe care nu se afla tiparitu, cá titlu nici „chart'a tieriloru romane vecine“, nici „Daci'a moderna“. Adevevulu e, cá am vediulu in mânile copileloru doue charte diferite de a mea, dar' n'am observatu se se fi aflatu pe ele nici titlulu „chart'a tieriloru vecine romane“, nici „Daci'a moderna“. Intrebandu pe fetitíele, cari aveau chart'a la sine, de unde au densele chartele, 'mi respunsera, ca de acasa, dela parinti. O asteliu de charta se vede, ca s'a aflatu din gresiéla la parete in sal'a institutului pe timpulu examenului din limb'a romana. In ór'a din istori'a Romaniei m'am folositu de manualulu „Istori'a Romaniloru“ de Xenopolu, profesorulu la universitatea din Iasi, care carte, dupa cátu sciu, nu se afla intre cele oprite.

Brasiovu in 29 Augustu 1880.

Ioanu Popea,

prof. de limb'a romána in institutul
„Henriette Vautier“.

Masin'a (rusésca) de computu.

(Fine).

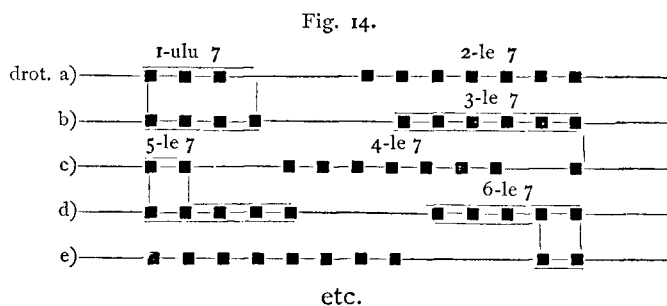
Modulu acest'a (alu doilea) de descompunere se aplica cu deosebire la inmultire si impartire, dar' si la adaugere si subtragere, de câte ori voimu a infaciosiá ver-un'a din cele 4 operatiuni aritmetice in modu in-

tuitivu. In ambele aceste moduri de descompunere trebeu pruncii deprinsi adeseori. Candu pruncii au pri-ceputu bine operatiunea acést'a a descompunerei, ceea ce va puté sci invetiatoriulu din resolvirea prompta a mai multoru esemple parte practice parte abstrase aplicate la masin'a de computu, póte fi securu cá si-a facutu datorinti'a in punctulu acest'a.

Descompunerea se depinde la inceputu la numerii mai mici (15, 20, 30); si numai dupa ce pruncii intielegu, ce insémna cercuscieriua libera, se aplica si la numerii mai mari. D. e. Impinge 42 globurele spre drépt'a (Fig. 3!) si apoi le imparte in grupe totu de câte 6! (dupa fig. 13!) Acum'a numera la olalta pre toti siese acesti'a! (se face). Acum'a ia (subtrage) pe rendu cate unu siese incepédu dela drotulu alu 4-lea si alu 5-lea, ci fora de a impinge la olalta globurele! Prunculu: 6 globurele din 42 glob. mai remanu 36 glob., mai puçinu cu 6 etc. Cátu e de 2 ori 6? 3 ori 6? Aréta-ne acést'a la masina! séu: de câte ori se cuprinde 6 in 12, 18, 24, 30, 36, 42? Aréta-ne si acést'a la masina! etc.

Cá invetiatoriulu are se iee esemple din viéti'a practica si se nu faca deprinderile numai cu cele 100 de globurele, cari in sine sunt numeri concreti, este unu lucru ce de sine se intielege, ceea ce altcum am disu si aretatu pana la evidentiua preste totu loculu si in „Metodulu computului“. Candu prunculu grupéza globurelele dupa modulu alu 2-lea alu descompunerei (d. e. in grupe totu de câte 7), invetiatoriulu póte pune intrebari diverse si lasa pre prunci a face mai multe aplicari practice; asia d. e. prunculu a facutu grup'a a siesea, invet. 'lu intrerumpe dicundu: Stái, si lasa se stee figur'a acést'a de 6 siepte! (Prunculu asculta).

Figur'a formata e urmatóri'a.

Esemplu la figur'a acést'a. Numera la olalta pre toti siepte acesti'a formati pe rondu, si i aréta, inse fora de a-i atinge... N!; ér' tu N. acopere celealalte globurele (58) cu scanduriti'a! Se face asia:

7 (mere)	cu 7	facu	14	mere	} Tóte grupele se infaciosiéza in form'a liniei sierpuitóre si cele compuse (integrite) se cercuscriu. (v. fig. 14).
	» 7	»	21	»	
	» 7	»	28	»	
	» 7	»	35	»	
	» 7	»	42	»	

Acum'a ia totu câte unu siepte aretandu-lu totu odata, inse fora de a impinge globurelele din loculu loru. Incepe din josu in susu!

Luandu 7 mere (aretandu 7-le alu 6-a) din 42 m. remanu 35 mere.
 » 7 » » » » 5-a » 35 » » 28 »
 » 7 » » » » 4-a » 28 » » 21 »
 » 7 » » » » 3-a » 21 » » 14 »
 » 7 » » » » 2-a » 14 » » 7 »
 » 7 » » » » 1-a » 7 » nu remanu nemicu
 (aretandu drotulu golu). (Globurele, ce remanu de asupra, se aréta cercuscriindu-se.

Acum'a se formamu tabel'a inmultirei si a impartirei (cu Nr. 7) in modulu cum am facutu acést'a la num. 2, 3, 4, 5 si 6. Grigore, vno afara si scrie (déca scie screi) ce-ti va spune Ioanu; ér' tu Nicolae acopere, cá si mai de inainte, cele 58 de globurele. Incepeti! eu ve voiu ajutá. (Urméza mai multe intrebari acomodate din partea invetiatorului).

Ioanu aréta (la fig. 14) fora de a atinge globurelele si dice:

1 ori 7 'su 7	7 in 7 se cuprinde	1 data
2 » 7 » 14	7 » 14 » »	2 ori.
3 » 7 » 21	7 » 21 » »	3 »
4 » 7 » 28	7 » 28 » »	4 »
5 » 7 » 35	7 » 35 » »	5 »
6 » 7 » 42	7 » 42 » »	6 »

Intru aceea Grigore scrie aceste doue tabele pre tabla, asia precum se vedu aci mai susu. —

Acum'a scrieti-ve cu totii aceste 2 tabele de pe tabla pe tablitiele vóstre, si le invetiati pre acasa de rostu asia, incatu se mi-le sciti dice si inainte si inde-reptu. *) In ór'a urmatóre vomu mai adaugé tabelorlu de susu inca 4 sire. (adeca: $7 \times 7 = 49$; $8 \times 7 = 56$; $9 \times 7 = 63$; $10 \times 7 = 70$).

Deprinderi diverse! Cátu e dara de 6×7 ? — 42. . . . Pentru ce? ($7 + 7 = 14 + 7 = 21 + 7 = 28 + 7 = 35 + 7 = 42$ (aretandu-se totu odata fiacare siepte la masina). Déca ar' tórce muma-ta in tóta diu'a 7 fuse; câte ar' avé la capetulu unei septemani (in 6 dile)? 42. Pentru ce? (pentru cà de $6 \times 7 = 42$ (aretandu la figura). Déca din acele Ioanu ar' rastiá 7 si soru-s'a inca pe atatea; câte ar' mai remané nerastiate? 28. Pentru ce? Resp. Déca asi pune langa cele 28 de fuse alte 14 fuse (aretandu la 7 alu 5-lea si alu 6-lea), ar' fi de tóte éراس 42 de fuse (se aréta fig. 14!)

42 fl. sunt de a se impartí intre nesce familii dearse asia, încátu fiacare capeta câte 7 fl.; la câte familii s'au impartitu cei 42 fl.? (la 6. pentru cà 7 fl.

*) Cumca nu e destulu numai a infaciosiá tabel'a inmultirei (pita-goreica), ne aréta esperienti'a de tóte dilele. Ci memorisarei trebuie se premérge multe exemple practice-intuitive, càci altcum computulu de-generéza intr'unu mecanismu condannabilu, care déca unde-va, apoi in computu cu deosebire trebuie incungiuratu. Altcum 'mi permitu a inviá si aci pre cetitoriu la cele dise in punctulu acest'a in „Metodulu Comp.“ pag. 25, 26!

se cuprinde in 42 fl. de 6 ori). Mai remane ceva din 42 fl.? (nu; pentru cà de $6 \times 7 = 42$, si nemicu mai multu).

Aréta-ne acést'a la masina N!

Prunculu: Pentru 1-a fam. 7 fl. (aretandu pre 7-le celu de antaiu). Pentru a 2-a fam. 7 fl. (aretandu pre 7-le alu doilea) etc.

Impinge acesti 6 siepte pe partea stanga a ma-sinei si inca asia, cá globurelele se stee acuratu unulu langa altulu! Acum'a asiédia aceste 42 globurele in grupe totu de câte siese si apoi le numera la olalta! (Prunculu le-a asiediatu dupa fig. 14 si are: 7 siese). Pentru 7 Hl. de cucurudiu capeta unu plugariu 42 fl.; cu câtu se vine Hlitr'a? Resp. Cu 6 fl. Pentru ce? Pentru cà a 7-a parte din 42 fl. este 6 fl. Se ne acopera globurelele, cari nu privescu numerului 42. . . N! (Prunculu tiene inaintea globureleloru scanduriti'a). Unulu se ne arete si espluce esemplulu acest'a la ma-sina asia, încátu se vedemu cu totii, câti fl. costa tusiepte Hl. de cucurudiu; câte Hlitre de cucurudiu s'au vendutu si cu câtu se vine un'a? . . . N! Respunsulu: Plugariulu acela a capetatu de totu 42 fl. adeca: atâti'a floreni, câte globurele am impinsu eu aci (fig. 11!). Pentru o Hlitra a capetatu 6 fl. (se aréta siesele antaiu pe masina); pentru a dou'a Hlitra — asemenea 6 fl. (alu 2-lea siese se cercuscrie pe drotulu 1 si alu 2-lea). Deci insemnati-ve, prunciloru: 7 se afla in 42 de 6 ori; din contra 6, precum vedeti aci — se afla in 42 de 7 ori. Repetitiune! Tabel'a inmultirei trebuie se-o sciti nunumai pe rondu, ci si pre sarite; d. e. 6×8 séu $8 \times 6 = 48$. *) Asia dara, pentru ce se cuprinde 6 in 42 de 7 ori? Pentru cà aci (la masina) cesti siepte 6 facu la olalta 42. etc.

Asia dara in modulu acest'a se infaciosiéza in-multirea si impartirea; ér' adaugerea si subtragerea dupa modulu indegetalu mai susu sub lit. a).

Nu potu incheiá tractatulu acest'a fora de a nu atinge ceva si despre intrebuintiarea gresita si necores-pundiatóre a masinei de computu. De aci se tiene cu deosebire descompunerea verticala a globureleloru in grupe de câte 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 unimi, ce s'au indatinatu unii invetiatori a-o face atunci candu voiescu se infaciosieze inmultirea séu impartirea. O atare pro-cedura nu e corespundiatóre, si anume:

a) Fiindu cà pruncii nu potu observá la o atare descompunere (verticala) diecile si unimile: nici cà voru fi cand-va in stare a-si representá, cu atatu mai puçinu a intielege, cum se cade, sistemulu decadicu.

b) Ei nu vedu de locu, cum se nascu combina-tiunile numerice; cum se forméza dieci noue; câte

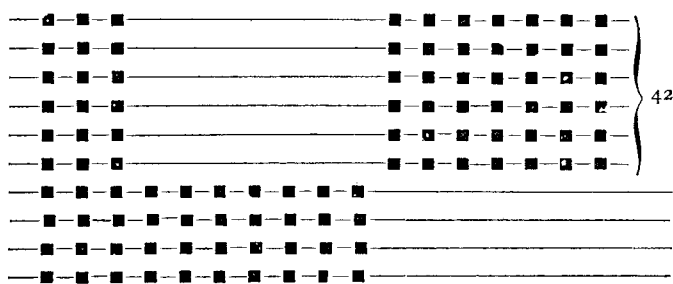
*) La exemplele practice inse trebuie se se faca distinctiunea intre 6 ori 8 si 8 ori 6. d. e. Cine spesesce pe di 6 cr., in 8 dile nu va spesá de 6 ori 8, ci de 8 ori 6 cr. = etc.

globurile trebuie se se ia de pe drotulu urmatoriu spre întregirea diecelui antecedente. etc.

c) Pre langa aceea nici nu este posibilu, a infaciosiá cele 10 droturi cu cele 100 globurile (cari luate la oalta ne reprezenta sistemulu decadicu) cá si unu senguru drotu indoitu de noue ori in form'a unei linie sierpuitóre.

Se fia d. e. a se infaciosiá numerulu 42 intr'o figura (la masina) formata dupa aceste trei observatiuni ultime.

Fig. 15.

Figur'a acést'a nu e de locu acomodata, pentru de a puté infaciosiá tuspátru operatiunile aritmetice la numerulu 42. Prin urmare descompunerea cea mai buna si mai corespundietóre e cea orisontala sierpuitóre, pentru cá prin aceea se potu infaciosiá tuspátru operatiunile.

Din cele precedinti se potu deduce — cá si unu corolariu séu sumariu — urmatórele consideratiuni generali.

1) Masin'a de computu este unu aparatu scolastecu fórte folositoriu (unii dicu fórte necesariu!).

2) Aparatulu acést'a prestéza invetiatoriului servitii cu multu mai bune decâtu trasuri, puncte, crucitie, verigutie pe tabla, séu betisióre legate câte diece, cuburi etc.

Tóte luc rurile acestea rapescu invetiatoriului tempu cu multu mai multu decâtu masin'a de computu, abstragendu de acolo, cá obiectele acelea nici nu se potu observá in departare asia de claru, precum pretinde momentuositatea lucrului.

Nota. Obiectele aci amentite se folosescu la computulu intuitivu pe totu loculu, unde scól'a n'are masina de computu.

3. Cu deosebire la computulu de rostu face masin'a unu servitiu, ce nu se póte indestulu pretiuí, dandu operatiunei mentale — cum asiu dice, trupu viu. —

Ar' fi deci de doritu, si senatele nóstre scolastece ar' binemeritá dela caus'a invetiamentului, candu s'ar' îngrijí, cá masin'a de computu se nu lipsésca din nici o scóla româna. Obiectiunile unoru individi de a-i nostri, cari voiescu a trece si ei de barbati de scóla, cá „puiulu de romanu“ n'are lipsa de atari figuri straine, sunt nefundate, prin urmare nu merita nici o consideratiune.

V. Gr. Borgovanu.

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioanu Dariu.

(Urmare).

4. Ómeni, cari ne dau mobile si unelte.

Mesariulu ne dá: mese, scaune, sicrine, lăitie, lădi, cãrpatóre etc.

Faurulu ne dá: securi (topóra), cutile, ferestreie, fórfeci, ciróne etc.

Strugariulu: róte de torsu, de depenatu tieve, mosóre, linguri de lemnu, plosci s. a.

Olariulu: óle, blide, ulcióre, revare etc. Cine mai lucra pentru alte mobile si unelte? Cine face plugulu? Dar' carutiile, sanicle s. a.?

5. Ómenii, cari in altu modu ne potu fi folositori.

Transitiunea: Nutrementulu 'ti trebuie, cá se traiesci, vestmintele se te îmbraci, locuintia se locuesci in ea. De tóte acestea îngrijéscu pentru tine parintiá tei. Parintiá ve tínu in cuibulu loru pana candu sunteti si voi harnici se ve castigati ce ve trebuie, cá se puteti trái.

Invetiatoriulu: Parintiá, dupa ce te îmbraca si 'ti dau de mâncare, te trimitu apoi la scóla, cá se inveti. In scóla ve invétia invetiatoriulu. Elu ve invétia se scrieti, se cetiti, se calculati si alte lucruri frumóse si folositóre. Elu cauta cá copii se se descepte din di in di si se invetie totu mai multu; pre scolariá cei lenesi si rei 'i pedepsesce, pre cei diligenti si buni 'i lauda si 'i premiéza de multe ori.

Preotulu: Déca mergeti in beserica, acolo aflati pe preotulu rugându-se pentru ómenii si invetiandu-i multe lucruri frumóse si folositóre. Elu botéza, cununa, ingrópa, marturisesce s. a.

Mediculu: Déca ti se rupe cismele séu papucii, atunci parintiá tei ti-le trimitu la cismariu se ti-le diréga (repareze). Déca esti bolnavu reu, parintiá trimitu dupa medicu. Mediculu vine si cercetéza cu deamenuntulu ból'a si cunoscondu-o, prescrie o medicina óre care pe o recepta, recept'a aceea o ducel a spicerie (apoteca) si de acolo capeta apoi medicin'a prescrisa. Mediculu dara grijesce pentru starea sanetatiá nóstre.

Nici unu omu nu póte trái singuru fora altulu.

De tóte, ce aveti voi lipsa, îngrijescu parintiá vostri, ei inse nu potu face totu aceea de ce aveti voi lipsa. Hainele d. e. le cumpera dela croitoriu, pentru ca ei nu sciu se croiéscá si se cósa. Cismele le i-a dela cismariu, parintiá tei dara nu potu trái fora croitoriu si fora cismariu.

Pelea, din care se facu cismele, papucii, n'o face cismariulu, elu o i-a dela argasitoriu. Fora argasitoriu inca nu póte omulu trái. Mijloculu celu mai bunu si mai de capetenie de-a trái e pânea. Ea se face, precum sciti, din faina, inse se macina la móra. Fora morariu dara inca nu putemu fi. Grâulu, cucuruzulu, secar'a, etc. din care se face faina, le avemu dela plugariu; fora plugariu inca nu putemu fi.

Parintii tei locuescu in casa, ai tei inca. Casele nu le-a facutu ei. La ele au lucratu: murariulu, lemnariulu, ferariulu, mesariulu, glajariulu etc. Fora acesti ómeni asia dar' inca nu putemu fi.

Déca copii vreau se invétié ceva, ei trebuie se fie instruatii de cinevá. Parintii nu pricepu acéstá, ba n'au nice tempu, de aceea ei ve trimitu la scóla, aici ve instruéza invetiatoriulu; si invetiatoriulu este de lipsa dara.

Déca se bolnavesce cinevá din casa, chéma mediculu. Déca vedu inse, ca ból'a e periculósa, asia ca o se móra din aceea, atunci chéma preoti spre a face maslu si alte rugaciuni catra D-dieu, cá mediculu celu mai iscutitu se trimita éراسi sanetatea. Déca in cele din urma vedu, ca D-dieu vrea se-lu chime la sine, atunci preotulu 'lu maturisesce si 'lu impartasiesce cu sant'a cuminecatura. Asiadar' fora medicu si fora preotu inca nu putemu fi. De aici vedemu ca: Parintii tei nu potu traí singuri fora ajutoriulu altoru ómeni.

Croitoriulu scie se-si faca elu insusi haine, dar' nu scie se-si faca cisme, papuci etc. Locuinti'a lui inca nu si-a facut'o elu. Páne inca nu scie cóce, nici a maciná faina, are lipsa dar' si de pitariu si morariu. Croitoriulu asia dar' inca nu póte traí fora alti ómeni. Murariulu, lemnariulu, ferariulu inca nu potu traí numai cu mestesiugulu loru fora alti ómeni; scurtu:

Nici unu omu nu póte traí singuru fora
alti ómeni.

Esercítii limbistice: Nici unu omu nu póte traí fora altulu. Nimenea dintre ómeni nu póte traí fora altu omu. Fiecare omu are lipsa de altu omu. Eu am lipsa de alti ómeni. Noi avemu lipsa de alti ómeni. Toti ómenii au lipsa de alti ómeni s. a.

Fora locuintia nu putemu traí. Tu esti micu acum si debilu, de aceea tu poti face fórté pucinu. Cu tempulu inse, déca te vei face mare, vei putea si tu se lucrí cá tata-teu.

Dar' se dicemu, ca candu vei fi tu mare, te va duce tata-teu intr'unu locu departatu si pustiú, de unde se nu mai sci pe unde se vii acasa si unde se nu te poti intalni cu nici unu omu si acolo se te lase singuru si pe nesciute tata-teu se vie acasa. Acum ce ai face tu acolo? Te-ai apucá póte se-ti faci o casa acolo. Inse o casa precum e a parintiloru tei séu a altoru ómeni, tu n'ai fi in stare cá se faci; dar' se dicemu ca ti-ai face unu bordeiu, inse la bordeiu ti-ar' trebuí nisce stilpi si scánduri. Stilpii, trebuie se-i faci din arbori cu securea, scándurile trebuie se le tai cu ferestraul din bradi. Ei, dar' de unde secure si ferestrau? Asia dar' nu ti-ai puté face nici unu bordeiu. Dar' se dicemu ca ai gasí o secure prin padure si cu aceea pe langa multa straduintia ti-ai face unu bordeiu, care te-ar' puté scuti in contra frigului, a ventului si a ploiei. Ei, dar' ce ai face érn'a? atunci ti-ar' trebuí o soba, dar' de unde se-o ia-i? Apoi cum ti-ai face haine? Hainele se facu din lána séu din bumbacu, de unde ai luá lán'a si bumbaculu se-ti

faci haine? Dar' se dicemu ca óre cum ai avé si lána, ei, dar' ce ai puté face cu ea? ca lán'a trebuie lucrata, tórsa, tiesuta etc. tu cu ce si cum se faci ast'a! Páne n'ai puté cóce se manci, ca n'ai avé faina. Ea trebuie macinata din grauntie, dar' unde? ca móra n'ai avé. N'ai puté mai departe se-ti ferbi nimicu, ca n'ai avé óle, caldari, s. a. scurtu tu fora alti ómeni, acolo singuru, n'ai puté traí, ai muri de fóme séu de frigu. Séu candu ai fi bolnavu n'ai avé de unde se i-ai pe doctorulu, n'ar' avé nici se-ti dea unu paharu de apa macaru. Ce bine e dara, ca traimu intre ómeni si ei lucra pentru noi si noi pentru ei. Noi n'am puté traí fora ei.

Nota. Aici invetiatoriulu póte istorisí eleviloru fragmente din „Robinsonu Crusoe“ de Campe, séu li-se recomanda, cá fie care elevu se-si procure acést'a carte atatu de instructiva spre a o cetí privatu pe acasa séu in scóla de multe ori.

c) Dupa avere: Creionulu acest'a din mân'a mea este alu meu. Cartea ast'a este a ta. Roculu acest'a este a lui Dumitru. Accea ce este alu meu, e proprietatea mea. Ce e alu teu e proprietatea ta. Cee e a conscolariloru tei e proprietatea loru. Ce e al' parintiloru vostri e proprietatea loru. Parintii tei au case frumoése si in launtru bine mobilate, au pamenturi, gradini, vaci, cai, oi, bani, etc. Acést'a e averea loru. Din ce consta dar' averea unui omu? Averea unui omu consta din mai multe feluri de obiecte: case, mobile, gradini, campuri, vite, bucate, haine, bani etc.

Ómenii, cari au case frumoése si bine mobilate, gradini, campuri intinse, vite, bucate destule, bani multi dicemu: ca sunt bogati. Care n'are nici unele de acetea séu ca are fórté puçine, dicemu: ca e seracu. Ómenii cei seraci trebuescu sprijiniti si ajutati de cei bogati. (?). Pre cine cunosci tu din comun'a nóstra cu avere mare? Dar' fora avere?

Domnulu S. are avere mai multa de catu 'i trebuie, elu e fórté bogatu. H. n'are atát'a avere catu 'i de lipsa, elu e seracu. Pe cine numesci tu dar' bogatu? Tu spune, pe cine numesci seracu! Bogatu este acel'a, care are mai multu de catu are lipsa. Seracu este acel'a, care are mai puçinu de catu are lipsa.

Parintii tei nu se numera nici intre cei bogati, dar' nici intre cei seraci. Ei sunt cá cei mai multi ómeni, de mijlocu. Ómeni cu avere de mijlocu sunt aceia, cari nu sunt nici bogati, dar' nici seraci.

La noi in comuna aflamu asia dar' ómeni bogati, de mijlocu si seraci. Spune mai multi ómeni bogati din comun'a nóstra! Tu spune de mijlocu! Tu spune de cei seraci.

Aci se póte istorisí prunciloru pild'a séu asemenarea din Istoria biblica cu „bogatulu si seraculu Lazaru.“

Datoriele omului façia de averea altuia.

Transitiunea: Tu n'ai vrea se fi seracu, tu asemenea, noi inca si toti ómenii ar' voi se fia bogati. Omulu seracu are totu deauna o positiune mai trista in

lume, de aceea seraci n'ar' vrea nimenea se fie. Cá se nu fimu seraci inse trebuie se lucramu.

Aci se póte istorisí si tract'a despre „Cleante“ unu tineru din Aten'a, carea se póte vedea in „Legendariulu“ D-lui V. Petri, pag. 4 Nr. 5. „Scolariulu silitoriu“

Déca cinevá n'are nici unu banu, póte veni de acolo, ca elu nu lucra. Cine n'are nici unu banu e seracu. Pentru ca sunt multi ómeni seraci, asia dar' póte veni de acolo, ca ei nu lucra. Noi n'am vrea se fimu seraci, dar' cá se nu fimu seraci, trebuie se lucramu. Cine lucra bucurosu e omu activu. Asia dar':

1. Noi trebuie se fimu activi (lucratori).

Tu capeti cele de lipsa dela parintii tei, dar' pentru aceea si tu trebuie se lucrí, ca candu vei fi mare cá parintii tei si candu vei fi silitu se lucrí insuti cá se te poti sustiné, atunci se sci lucrá si se fi deprinsu a lucrá.

Doi frati, anume Mihaiu si Susan'a, amblau la scóla. Amendoi capetau dela parintii loru mai pe fie care di, cate 2 séu 3 cr. spre asi cumperá pe ei: hártie, pene, creióne s. a. de ce aveau lipsa in scóla. Mihaiu inse cum capetá crucerii 'i da pe alte nimicuri si de ce avea lipsa in scóla nu se ingrijá nici odata. Mai totu-deuna 'lu vedeai pre Mihaiu in scóla cersindu dela alti scolari candu o péna, candu negréla, candu hártie s. a. din contra Susan'a avea totu-deuna ce-i trebuia in scóla, De unde vinea acést'a? Mihaiu chieltuia crucerii pe lucruri netrebuinciose, dar' Susan'a 'si luá totu-deuna ce avea lipsa, éra candu n'avea lipsa, atunci si-i pastrá pentru alta data. Mihaiu éra risipitoriu, ér' Susan'a éra pastrátóre. De buna séma Mihaiu si candu éra mare, éra totu unu risipitoriu cá inainte, precum se invetiase de micu si de aceea éra elu si fórté seracu. Din contra Susan'a se facú o femeie crutiátóre si avuta.

Tractarea: Multi ómeni sunt seraci numai pentru ca chieltuiescu banii pre lucruri netrebuinciose si de nemicu, séu chieltuescu mai multu de catu castiga. Sci, ce dice proverbiulu? „Cine chieltuesce preste cea ce castiga, n'are in casa mamaliga.“ Multi ómeni sunt seraci, parte pentru ca nu lucra, parte pentru ca nu pastréza, séu chieltuescu mai multu de catu castiga.

Ce însemnéza proverbele acéstea?

1. De catu tóta bogati'a, e mai scumpa seraci'a.
Ca pana nu se da tóte, s'o castige nu se póte.
2. Serman'a seracie, cum scie la omenie;
S'a avutu cu ta'a bine, si se tine si de mine.
3. In cas'a trândavului e seracie luce.
4. Seraci'a invétia pe omu, se fia economu.
5. Mai bine traiesce unu seracu lipsitu, de catu unu bogatu sgârcitu.
6. Nu e seracu celu ce n'are tata si mama, ci celu ce n'are invetiatura buna.

7. Seraculu de ce-i seracu, ca n'are minte in capu.
8. Stringe bani albi pentru dile negre.
9. De catu bogatu si bolnavu, mai bine seracu si sanetosu.

2 Se fimu pastratori (crutiatori).

Cá se fimu pastratori, trebuie se ne deprindemu de micí, ca aceea ce invetiamu candu suntemu micí, candu suntemu mari facemu. „Cine nu pastréza candu arc, va rabdá la lipsa mare.“

Aci se póte istorisí pies'a „pastrarea“; din Legendariulu D-lui V. Petri, pag. 98 Nr. 124 si tractá cam asia cum se vede tractata in cei doi numeri de antaiu ai „Scol. Romane“ anulu acesta. Séu se se istorisésca si tracteze piesa „crutiarea“ din Abcedariulu d-lui Z. Boiu, pag. 35. Nr. 52.

3. Se nu furamu.

Cartea acést'a e a l'a, déca s'ar' intemplá cumva se ti-o ia cineva, de unde se n'o mai capeti; ce ai dice tu? ai dice cá ti-o a furatu. Tu nu vrei, ca altulu se-ti ia cartea l'a, dar' nici tu se nu o iai pe altuia Scurtu: nu trebuie se luati nimicu unulu dela altulu. Candu ia cineva dela altulu unu lucru séu altele fara voi'a acestui'a séu fara se scie, atunci fura. Acela care fura se chiéma furu séu hotiu. A furá e pecatu, si afara de aceea e lucru fórté uritu si neplacutu nici unui onu. (Va armá).

Recuisite de invetiamentu

aflatóre la W. KRAFFT in Sibiu.

- Map'a tieriloru tienetorie de coron'a Ungariei pentru scólele populare data de Eugenie Bordeaux, Editiunea II, 158 cm. lata 111 cm. inalta, pe pandia in map'a necolorata 5.—
colorata 6.—
- » Europei, trad. J. M. Moldovanu, 140 cm. lata si 120 cm. inalta, pe pandia, in mapa 5.50
- » Semigloburile séu cart'a globului pamentescu, 131 cm. lata si 110 cm. inalta, pe pandia, in map'a 4.50
- Globuri terestre ajustate, 22 cm. in diametru 7.—
- Aparatulu metricu constandu din 12 obiecte, inpreuna cu esplicarea loru in limb'a romana 4.50
- Atlas de istori'a naturala cu 250 figure colorate si cu prescurtare compl. a istoriei natur. a celoru 3 domen. leg. 1.75
- Masin'a de computu cu globuletie albe si negre pe drotu 3.20
- Tabele de parete (20) cu incóne colorate si indreptariu lãnga densele de T. Rosiu 3.50